

Magyar Képzőművészeti Egyetem Doktori Iskola

**SZEMLELETVÁLTOZÁSOK A LOVAS PORTRÉ MEGJELENÉSÉBEN
A (POSZT)KORTÁRS MŰVÉSZETBEN**

DLA értekezés tézisei

Veszely Beáta

2016

Témavezető: Prof. Dr. Beke László, CSc. Dr. habil. egyetemi tanár

Konzulens: Dr. Keserü Katalin, PhD, professor emeritus

Kételkedem, tehát gondolkodom, lovagolok, tehát vagyok, vagyok, tehát Isten létezik (Veszely Beáta, 2016)

Disszertációmmal elsődleges célom, hogy a lovas portrét a mai művészetben értelmezhetővé tegyem, tulajdonképpen egyfajta hiánypótlásként, hiszen erre vonatkozó írással nem találkoztam. Munkámmal (elméleti és műtermi gyakorlati) hidat szeretnék képezni a szakadék fölé, mely a lovaskultúra és a képzőművészet között kialakult a 20. században mind a nemzetközi, mind a magyar művészetben.

Dolgozatom három nagyobb egységre, fejezetre tagolódik:

- I. A lovaglás művészete – újra gondolt művészettörténet
- II. A lovas helye a (poszt)kortárs művészetben
- III. A kentaur portréja

I. Kutató munkámhoz elengedhetetlennek bizonyult a téma művészettörténeti áttekintése, a lovas portré megjelenési formáinak megfigyelése.

Művészettörténeti vizsgálódásaim legfontosabb eredményei:

1.a. A lovaglás művészete a lovas magasiskolai jármódok alkalmazásában nyilvánul meg, melyek nem csupán a díjlovaglás, a spanyol lovasiskola vívmányai és a 20. századi lovas sportok egyfajta balettje, hanem ősi harci jármódok, művészettörténeti emlékeink alapján több ezer éves öröklött tudás megnyilvánulásai.

1.b. A lovakat ábrázoló művészek és kézművesek egy része pontos ismeretekkel rendelkezett a ló jármódjairól, hiszen precízen ábrázolták azokat, és cáfolni szeretném azt az állítást, miszerint a ló mozgását Eadweard Muybridge, Étienne-Jules Marey, Ottomar Anschütz fotósorozatai, vagy Székely Bertalan tanulmányai óta ismerhetjük csak helyesen. Másképpen fogalmazva, hogy a fotográfia döntötte el, hogy a ló mozgásainak milyen fázisai lehetségesek. A vágtnak van egy magasabb szintű formája a lovas magasiskolában, szintén lebegő fázissal is rendelkező vágta mozgás, melyet *carrière*-nek nevezünk. Ilyenkor van egy olyan mozgás fázis, egy olyan pillanat, amikor a lónak mind a négy lába a levegőben van, szinte nyújtva. Mivel lovas portré formájában első sorban fejedelmeket, királyokat, lovas hősöket ábrázoltak, és mivel a jármódnak jelentős szimbolikája volt, *campagne* vágta helyett gyakran magasiskolai jármódokban, vagy ahhoz hasonló mozgásban örökítették meg modelljeiket az alkotók (*redopp, terre à terre* vagy *carrière*). Ez társadalmi elvárás is lehetett. Tehát a *carrière*-ben ábrázolt lovas portrék nem valamiféle naiv vágta ábrázolások a fotó, illetve a mozgókép hiányából adódóan, hanem létezik egy ilyen mozgása a lónak a lovas magasiskolában, méghozzá a vágta legmagasabb szinten történő művelése esetében. Ez ma rendkívül ritka, de korábbi időkben, mint például a barokk korban, vagy még inkább a magyar őstörténetben feltételezéseim szerint a lovas kultúra szerves része lehetett, a magyarok lovas harcmódorának egyik kulcsfontosságú eleme kellett, hogy legyen. Az említett észrevételek szorosan összefüggnek, és az eredmény azért fontos, mert a lovas portrék értelmezéséhez részben elengedhetetlen háttérinformáció, részben művelődéstörténeti, antropológiai, sőt hadtörténeti jelentősége is van a művészettörténeti mellett.

II. A fenti munka után az értekezés a lovas portré megjelenési formáinak megfigyeléseire tér ki a mai művészetben és hogy saját műtermi gyakorlatom hogyan illeszthető az említett folyamatba.

Munkám legfőbb eredményei:

2.a. A történelmi változatosság jelentősen befolyásolja a művészeti gondolkodást a lovacról és a lovas portréről általában. Nem lehetséges lovakkal átfogóan, a történelmi folyamatoktól függetlenül foglalkozni.

2.b. A lovat nem elég távolságtartással kezelni, mint egy művészettörténetből kiragadott témát, örökséget, motívumot, teóriát vagy koncepciót, hanem a lovaskultúra részévé kell válni ahhoz, hogy valóban értelmezni lehessen ezt a kapcsolatot. Ennek érdekében rengeteget dolgoztam és tettem az elmúlt években. Műtermi munkám úgy változtattam meg, hogy a művészet terét kiköltöztettem a művészet témájához, disszertációmát lovak mellől közvetlenül írtam meg. A magyar lovaskultúra legkiválóbbjaitól tanulhattam és lovas szakmai tudásom folyamatosan igyekszem elmélyíteni. Műveimet gyakran lovas szakmai közönség előtt mutattam be, tehát a művészeti tér és a művészeti közönség értelmezési lehetőségeit tágítani lehet és kell.

2.c. Egyrészt a lovas portré egy létező művészeti forma, másrészt az erről történő gondolkodás is aktuális. A lovas portrét, mint művészeti műfajt el lehet helyezni a mai magyar művészettörténetben, és melynek léteznek élő képviselői - rajtam kívül is.

2.d. A művészet rengeteget változott az elmúlt két évtizedben, és a nyugati művészettörténetben eddig soha nem látott mennyiségben születtek olyan művek, melyek az állat – ember kérdéskört foglalják magukba. A művészetfilozófia mára egyfajta mozgalomként foglalkozik a nem-ember tematikával, melyet „animal studies”-nak nevezett el. Ebben a

pezsgő és folyamatos mozgásban lévő kortárs művészettörténetben a lovas portré egyfajta kövületként jelenik meg.

2.e. Tanulmányom egyik eredményeként rájöttem, hogy a lovas portré lényegi tulajdonsága az idővel való sajátos kapcsolata, és ezért is szükségszerű az említett határok áttörése, a művek és a művészi folyamatok bizonyos felszabadítása. A kortárs művészet határait, tulajdonképpen zártságát, a lovas portré áttöri, megnyitja, utat nyit a kortárs-utáni, a posztkortárs művészet felé. A posztkortárs azért lényeges, mert egy olyan probléma, amit sem a posztmodern, sem a kortárs nem tud megoldani.

III. Az értekezés harmadik fejezetében a ló – ember kapcsolat legmagasabb szintje, a kentaur áll vizsgálódásaim középpontjában. Ennek a résznek a jelentőségét végeredményben abban látom, hogy a ló – lovas együttes és a kentaur újragondolása közelebb vitt Istenhez. Bár ez nem mondható tudományos eredménynek, mégis éppen abból a szempontból fontos (a személyes tapasztalaton túl), hogy körvonalazódnak a tudományos gondolkodás határai és megfogalmazódik, hogy mindaz, amire a tudomány, a teória nem képes válaszokat adni, mégis az emberi élet része és ezáltal foglalkoznunk kell vele. Ebben a fejezetben kísérletet teszek arra, hogy hogyan lehet tudományos értekezésben a *tudomány határain-túl* írni.

A fejezet néhány főbb pontja:

3.a. A kentaur nem csak egy ókori mitológiai figura, nem csak egy spekuláció, nem csak egy koncepció ábrázolása, hanem bizonyos értelemben ma is létező szimbólum.

3.b. A szimbolikus a képzeletben létező, érdeklődésem középpontjában az állt, hogy a képzeletbeli hogyan válik valódi képpé, és hogy a kép (a

kentaur szimbolikus teste) valódi. Tehát a ló – lovas együttes nem csupán egy reprezentáció, vagy didaktikus illusztráció, hanem sokkal inkább testek és jelentések egymásba olvadása. Ilyenkor egyfajta átváltozás jön létre. A művészet egyik alapfeltétele a metamorfózis és a kentaur olyan koncepció, mely magában foglalja azt, amit a művészetelmélet a művészetről megfogalmazni igyekszik.

3.c. A kentaur az egymástól való függőség szimbóluma, hiszen az egymástól (minden élő) való függőségen alapul az emberi élet és az állatok élete a Földön, és ez egy olyan játék, melyre válaszolnunk kell, és amit mélyen tiszteletben kell tartani.

3.d. Az emberi tapasztalat vallásos minősége – miszerint mindannyiunkban létezik egy mélységesen vallásos rész, függetlenül attól, hogy valaki ateista vagy sem, a művészet performatív jellegéből is adódik. A konceptuális művészet, és azon belül különösképpen a performansz művészet lényegi változást abban hozott, hogy a művészetet újra a vallással mosta össze. A lovaglás performatív esemény, ami rendelkezik szakrális dimenzióval (a láthatatlannal történő foglalkozás folytán). A posztkortárs művészet lovas portréja, tehát vallásos tapasztalat. Mivel felmerülnek olyan kérdések, amire a teória nem képes megnyugtató válaszokat adni, nem marad más számunkra, mint a hit, és a szeretet. A ló – lovas együttes pedig mindezt hordozza meghatározva az ember helyét az élővilágban, miközben megnyitja az utat a posztkortárs művészet felé.